

בכורות ח, ב

אית לן בירא בדברא, עיילא למתא, א"ל אפשילו לי חבלי מפארי ואעייליה. [אמרי ליה ומי איכא דמפשל חבלי מפארי. ואמר להם ומי איכא דמייתי בירא מדברא למתא]. (עפ"י גירסת הגר"א וכ"ה בעין יעקב)

רש"י

מפארי. עשו לי חבלים מסוכין ואם אינכם עושין שאילתי אף אני לא אעשה שאילתכם.

ביאור הגר"א

אית לן בירא בדברא, עיילא למתא. ונאולתם אלא בזכות שלשת אבות הענין, כמו שנאמר⁸¹⁸: "וירא והנה באר כידוע⁸²⁴, וכמו שאמרו⁸²⁵: "[זכנפן] בשדה". רצה לומר, באר מים חיים⁸¹⁹, שנאמר⁸²⁰: "אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב" כו'. ונאמר⁸²¹: "שמוני נוטרה". מי גרם לי להיות שמש לעבודת אלילים⁸²², ונמסר הכל לחיצונים. וזהו "בשדה", בחלקו של "איש שדה"⁸²³. ואין קיום לישראל "והסירותי (מכם) את לב האבן"⁸²⁹.

818 בראשית כט, ב: "וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רובצים עליה כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים והאבן גדולה על פי הבאר". 819 עיין רמב"ן בראשית כו, כ: "באר מים חיים" ירמוז לבית אלהים אשר יעשו בניו של יצחק. ובדרשות אבן שועיב: "והנה באר בשדה, זה ציון ובית המקדש". וכ"ה באלשיך. 820 ירמיה ב, יג. 821 שיר השירים א, ו. 822 עיין חגיגה יג, ב: "אמר הקדוש ברוך הוא מי גרם לי שאהיה שמש לעובדי פסילים, עונותיהן של ישראל הן גרמו לי". ובשיר השירים רבה פרשה א ד: "שמוני נוטרה את הכרמים, מאכלת ומפטמת לנביאי הבעל והאשרה". עוד שם: "שמוני נוטרה את הכרמים משמירת שני עגליו של ירבעם. כרמי שלי לא נטרתי, לא הייתי משמר משמרת כהונה ולויה" [בבית המקדש]. 823 ה"באר" דהיינו מקום קדוש, היא "בשדה" נמסרה לחיצונים, כדכתיב [בראשית כה, כז]: "ויהי עשו ... איש שדה". 824 באדרת אליהו במדבר [בלקן] כב, ב מהדו"ת: "ידוע, כי יציאת מצרים היה בזכות אברהם, והליכת המדבר על ידי זכות יצחק, כיבוש ארץ ישראל על ידי יעקב". ובפירושו לשיר השירים ב, יב בפירושו ב: "כי מחמת שהאבות מונחים בארץ נוכל לזכות בזכותן, ואילולי שגופן מונחים בארץ לא היינו יכולים לזכות עבורן". ובפירושו להגדה של פסח "חד גדיא" כתב: "כלל גדול אצלנו, שכל הטובות שהיו ושהיו עוד, בין בעולם הזה ובין בעולם הבא, את כולם ירשנו מאבותינו, בעת שבירך יצחק את יעקב. ולולא הברכות חסרנו את כל, והכל היו לעשיר". 825 חולין צב, א. בכת"י חסר כמו תיבה אחת. 826 עיין מדרש אגדה (בוכר) בראשית פרשת וישב פרק מ, י: "והיא כפורחת עלתה ניצה, הפריחה גאולתן של ישראל". וכ"ה בפסיקתא זוטרתא. 827 המשך של הפסוק המובא בתחילה. 828 כ"ה במדרש בראשית רבה פרשת ויצא ע ח: "והאבן גדולה זה יצר הרע". ובתיקוני זוהר קלז ע"ב. ועיין סוכה נב, ב: "אם פגע כך מנוול זה [יצר הרע] ... אם אבן הוא נימוח". ועיין בכיאות רבינו משלי כה, כא-כב. 829 יחזקאל לו, כו.

81. ואמר 'אשלי' על ענין גוונים, שחתהפך כולו ל'ישי מגוונים, וזה מוכח

"ונאספו שמה כל [העדרים]" כי אין הגאולה באה אלא עד שיזכור ברית שלשת אבות, כמו שנאמר⁸³⁰: "זכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי אברהם אזכור" כו'.

והענין, כי מאברהם יצא ישמעאל, ומיצחק עשו, שהן מוץ ותבן לחטה⁸³¹, כמו שכתוב ברעיא מהימנא פרשת משפטים דף ק"ב ע"ב⁸³²: "ומסימרא דתבואות חמשה מיני נהמה" כו' עיי"ש עד "בני בכורי ישראל", עיין שם היטב. וזה ששאל עשו לאביו⁸³³: "האיך מעשרין את התבן". שרצה גם

[לעשר] התבן שהוא עשו, ואין בן דוד בא עד שיתבררו מן האומות ויהיו "כמוץ אשר תדפנו רוח"⁸³⁴. ולכן יבואו שני משיחים, שהן דגא דאברהם ויצחק, ויבררו מוץ ותבן. ועדיין אינם יכולים עד שתתברר הסובין מן הקמח⁸³⁵, שהם דבקים בחטה מאד, והם ערב רב שהם הפסולת⁸³⁶, מסימרא דיעקב, כמו שכתוב ברעיא מהימנא⁸³⁷.

[וזה שנאמר] "והאבן גדולה", שכל העיכוב הזה מן האבן הנ"ל⁸³⁸, ולכן "ויגש יעקב ויגל את האבן" כו'⁸³⁸. וזהו הכירור⁸³⁹

830 ויקרא כו, מב. 831 עיין אבן שלמה פרק יא ו: "כמו שכתבואה יש שלשה מיני פסולת: מוץ, ותבן, וסובין. כן בישראל שנמשלו לחבואה [ירמיה ב, ג] ראשית תבואתו, נמצאו שלשה מיני פסולת, שהם: ישמעאל, ועשיו, וערב רב. ונגד אברהם ויצחק שמהם יצאו ישמעאל ועשיו יבואו שני משיחין" וכו'. בכת"י חסר כמו שתי תיבות [מוץ ותבן]. 832 "ומסימרא דתבואות חמש מיני נהמא תבירין מכלהו, ואינון חטה ושעורה וכסמת ושבלת שועל ושיפון, אמתיל לון לישראל, הדא הוא דכתב [ירמיה ב, ג] 'קודש ישראל ליי' ראשית תבואתה' בה', כד יפקון מגלותא, הכי יהון תבירין, עד דיתבריר אוכל מתוך פסולת, דהיינו קש ערב רב, עד דיתבררו וישתמודעו ישראל בנייהו וכו', בההוא זמנא דיהון נקיים כבר מגו קש ותבן, שריא שמיא עלייהו וקרא לון [שמות ד, כב] 'בני בכורי ישראל'". [תרגום ע"פ הסולם: ומצד התבואות חמש מיני לחם השבורים מכלום בדישה וטחינה וכו', והם חטה ושעורה וכסמת ושבלת שועל ושיפון, המשיל אותם לישראל, ז"ש 'קודש ישראל לה' ראשית תבואתה' תבואתה כתוב עם ה' שיורה על ה' מיני לחם. כשיצאו ישראל מגלות יהיו שבורים כך עד שיתברר אוכל מתוך פסולת, דהיינו קש שהוא ערב רב, עד שיתבררו ויהיו ניכרים ישראל שביניהם שכבר נבררו מתוך מוץ ותבן וכו', שבזמן ההוא שכבר יהיו נקיים מן קש ותבן, שורה שמו עליהם וקורא אותם 'בני בכורי ישראל']. 833 בראשית רבה סג, י. הובא בפרש"י שם כה, כו. 834 תהלים א, ד. 835 באבן שלמה שם: "אבל עדיין לא יהיה כירור גמור, עד שיבררו מן הערב רב שהם נגד הסובין, שהם דבקים בחטה מאד, והם הפסולת שכנגד יעקב, והם דבוקים מאד בישראל, וישראל לומדים ממעשיהם, והם העשירים עליזי גאותן, וכמי שאי אפשר להפריד הסובין מהקמח עד שחטתן התבואה היטב, כן אי אפשר להפריד הערב רב רק על ידי קשי הגלות". 836 באדרת אליהו דברים א, א: "דע, כי יש חמשה מיני ערב רב: א) בעלי מחלוקת ובעלי לשון הרע. ב) הם הרודפים אחר התאוה כמו אחר זנות וכדומה. ג) הם הרמאים שמראים עצמם כצדיקים ואין להם שלם. ד) הרודפים אחר הכבוד ובונים חרבות למו לעשות להם שם. ה) הרודפים אחר הממון וכו'. והם נקראים עמלקים, ואין בן דוד בא עד שיעברו מן העולם, ועליהם נאמר [דברים כה, יט] 'תמחה את זכר עמלק' כמבואר בזהר [ח"א כה ע"א]. 837 ח"ג פרשת פנחס רלב ע"ב: "ובגין דערב רב אינון שאור שבעיסה, ואינון אומין דעלמא דמיין למוץ, יתיר מעכבין בגלותא ערב רב לישראל, מאומין עכו"ם, כמה דאוקמוה רבנן מי מעכב שאור שבעיסה מעכב, דאינון דבקיין בישראל כשאור בעיסה, אבל אומין עכו"ם לאו אינון אלא כמוץ אשר תדפנו רוח". [תרגום ע"פ הסולם: ומשום שהערב רב הם שאור שבעיסה, ואומות העולם דומים למוץ, הערב רב מעכבים את ישראל בגלות יותר מן האומות עכו"ם, כמו שהעמידו חכמים, מי מעכב שאור שבעיסה מעכב, כי הערב רב דבוקים בישראל כשאור בעיסה, אבל אומות העולם אינם אלא כמוץ אשר תדפנו רוח]. 838 הוא היצר הרע. *838 בראשית שם, י. 839 בכת"י יש ריוח של תיבה.

[בטל בעוונותינו] מאוד הערב רב ב גאותך"⁸⁴¹, וזהו! מעטו". ולכן "אם [ש]עדיין הסובין הגלות, שיהיו⁸⁴⁴ בשלשת ימי הז "הנה אנכי מפתיו יבררו וימותו כל

זוה שנאמר⁸⁴⁷: הכסף" מסימרא את הזהב" מכ "והוא יאמר [ה'] דיעקב. וזה שנ במח ברד עין מתבלול או דנ ישראל בערב רב

840 עיין זוהר חד לבדו' מכאן דכירו ע"ב: "ואינון ערב בן דוד בא עד שי יב, ג. בכת"י יש להוציא את הסובי עפ"י זוהר דלעי "המדברה". וכ"ה "בשעה שבא משו רעיא מהימנא ח" ניחזקאל כ, לה-לו סט קיח ע"ב: "י יצחק". 849 ד לעיל הערה 832. נקיים מגו פסולת יתנסך לכו"ם, דעו שבכל התורה כו 852 דברים לב, ו אביו וזכות אביו (שם) כט, י: "ויג א. למא לא י

שיתכרו, וכן 'יין', כמו שכתוב ברעיא מהימנא פרשת משפטים שם 851.

ונאמר: "יעקב חבל נחלתו" 852. ועיין רש"י שם שהוא חבל [נפתל] בשלשה אבות 853. ואין יכולין לגלול אבן מעל פי [הבאר], עד יעקב 854 חבל נחלתו [בשלשה] כנ"ל.

וזה שאמרו: אית לן בירא. שהבאר נהפך להם בדברא, כנ"ל "באר בשדה", "עשו איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים" 855. וזה שאמרו: אייתי למתא. שאתם אומרים שעדיין אתם דבוקים בקב"ה, אם כן אייתו למתא לאיש יושב אהלים, אל עיר דוד היא ציון 856, שישבה בדר העיר 857 עכשיו.

ואמר להם אפשילו לי חבלי מפארי. ואי עייליה תפשלו ה'חבל יעקב' בעוד

[כמל בעוונותינו הרכים] בגלות, שדבקים מאוד הערב רב ביניהם, 'העדרים' 840 "עליזי גאותך" 841, וזהו 842: "ובמלו המוחנות כי מעטו". ולכן "אם אין קמח אין תורה" 843, [ש]עדיין הסובין דבק בחטה, וזהו כל הגלות, שיהיו 844 בגלותא, עד שיתברר בשלשת ימי האפילה, כמו שנאמר 845: "הנה אנכי מפתיה והולכתי המדבר", ושם יבררו וימותו כל רשעי ישראל 846.

וזה שנאמר 847: "וצרפתים כצרוף את הכסף" מסיטרא דאברהם, "ובחנתים כבחון את הזהב" מסיטרא דיצחק כידוע 848, "והוא יאמר [ה'] אלהי (ישראל)" מסיטרא דיעקב. וזה שנאמר 849: "וישכון ישראל במח בדר עין יעקב", שיהיו 850 [מנוקים מתכלול או דק שבעינין], שהן תערובת ישראל בערב רב. "אל ארץ דגן ותירוש"

זוא עשו, ואין בן דוד בא האומות ויהיו "כמוץ אשר ולכן יבואו שני משיחים, הם ויצחק, ויבררו מוץ הם יכולים עד שתתברר 835, שהם דבקים בחטה רב שהם הפסולת 836, כמו שכתוב ברעיא

אבן גדולה", שכל העיכוב "ל 838, ולכן "ויגש יעקב כו' 838". וזהו הכירור 839

אה יש שלשה מיני פסולת: תבואתו, נמצאו שלשה מיני וזימעהאל ועשוי יבואו שני א דתבואות חמש מיני נהמא זיל לון לישראל, הדא הוא ן מגלותא, הכי יהון תבירין, זמודעו ישראל כינייהו וכו', ון [שמות ד, כב] בני בכורי מכולם בדישה וטחינה וכו', ול, ז"ש 'קודש ישראל לה' ישראל מגלות יהיו שכורים ותבררו ויהיו ניכרים ישראל ים מן קש ותבן, שורה שמו הובא בפרש"י שם כה, כז. גמור, עד שיבררו מן הערב והם דבוקים מאד בישראל, להפריד הסובין מהקמח עד י הגלות". 836 באדרת ז ובעלי לשון הרע. (ב) הם עצמם כצדיקים ואין לבם הרודפים אחר הממן וכו'. ומר [דברים כה, יט] 'תמחה זס רלב ע"ב: "ובגין דערב בגלותא ערב רב לישראל, ינון דבקינ בישראל כשאר זוגוס ע"פ הסולם: ומשום מעכבים את ישראל בגלות מעכב, כי הערב רב דבוקים [רוח]. 838 הוא היצר

840 עיין זוהר חדש ח"ב שיר השירים יג ע"ב: "מה כתיב ביעקב [בראשית ל, מ] וישת לו עדרים לברוי מכאן דבירר פסולת מן מקדשא". בדפוס: "והם העשירים". רעיא מהימנא פרשת נשא קכה ע"ב: "ואינון ערב רב אינון עתירין" [הם עשירים]. 841 צפניה ג, יא. עיין סנהדרין צח, א: "אין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח מישראל, שנאמר כי אז אסיר מקרבך עליזי גאותך". 842 קהלת יב, ג. בכת"י יש ריוח כמו שתי תיבות אחרי 'הטוחנות'. 843 אבות פרק ג משנה יז. ובשביל להוציא את הסובין צריך לטחון את הקמח. 844 כנדפס: חבירין. אולי צ"ל: תבירין בגלותא. עפ"י זוהר דלעיל הע' 832. וע"ע בוזהר המובא בהערה 837. 845 הושע ב, טו. בכת"י: "המדברה". וכ"ה ברע"מ ח"ג פרשת פנחס רמט א. 846 מדרש לקח טוב שיר השירים ב, יג: "בשעה שבא משה לגאול את ישראל מתו כל רשעי ישראל בשלשת ימי אפילה, וכן לעתיד". ועיין רעיא מהימנא ח"ג פרשת פנחס רמט ע"א: "ונשפטי אתכם וגו' כאשר נשפטי את אבותיכם" [יחזקאל כ, לה-לו] דקטיל לון במכת חושך". 847 זכריה יג, ט. 848 עיין חתיקוני זוהר תיקון סט קיה ע"ב: "מצרף לכסף וכו' לזהב [משלי יז, ג], 'מצרף לכסף' דא אברהם 'וכור לזהב' דא יצחק". 849 דברים לג, כח. 850 בכת"י: שיהיו - חסרות כמה תיבות - שהן. 851 ראה לעיל הערה 832. ובסיום: "והכי מכל אילנין לית תביר כגפן, כנטיעו דיליה תביר וכו'. ולבחר דיהון נקיים מגו פסולת יתקדשו לבי מקדשא ביין לנסכא על גבי מדבחה וכו', ומאן זכה להאי, יין דלא יתנסך לכו"ם, דערב רב אינון יין דנתנסך לכו"ם ומנהון משומדים מינים אפיקורסים משומדים לעבירות שבכל התורה כולה, וישראל דאתמר בהון [תהלים קו, לה] 'ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם'". 852 דברים לב, ט. 853 רש"י שם: "והוא השלישי באבות, המשולש בשלש זכויות, זכות אבי אביו וזכות אביו וזכותו, הרי שלשה, כחבל הוה שהוא עשוי בשלשה גדילים". 854 בראשית (שם) כט, י: "ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר". 855 עיין לעיל הערה 823. 856 מלכים-א ח, א. למה לא יחזור בית המקדש לעיר ששם האוהל". 857 איכה א, א.

הסוכין בנו, ואז אעייִלֶיהָ. וזהו אמרי⁸⁶² לִיה וּמִי אִיכָא [דמפּשֵׁל שאמרו⁸⁵⁸: פארי בביתא עניותא בביתא. חבֵּלֵי מַפְאָרִי]. רצה לומר, מי יכול זה. כי אין עני אלא ברעה⁸⁵⁹, מאי עניות עניות דתורה⁸⁶⁰, ו"אם אין קמח אין תורה" כנ"ל⁸⁶¹. אינו יכול⁸⁶³.

אית לן ריחייא
ואיחייטיה. [אמ
להו ומי איכא

חייטיה. תפור א
כדרך נשים שמו

אית לן ריחייא דתנו
שנאמר⁸⁶⁴: "והאֲבָרְתִּי מ
ואור נר" כו'. והענין, כמ
רחיים כבורני-שבוע הנ
אור הנר כבור חיל-נ
שם". והוא כמו שאמרו
רחיים] עומדות וטוחנות
שנאמר⁸⁶⁷: וַיֵּצֵאוּ שְׁחָקִים
פְּתַח כּוֹ וַדְּגַן שָׁמַיִם נָתַן

864 ירמיה כה, י. 865
ואומר שבוע הבן כאן, והו
נקרא רקיע שלישי: שחקים
מהימנא כרך ג פרשת פנו
בגלותא אלא ע"י אומין ד
לישראל מוונות בגלות אלו
כברית יצחק לרי"א חבר)
תקראי לי אישי ולא תקרא
והוא כי שני דברים מחוי
להוציא תולדות. ועל הראי
אדמתם וכו' ואז הוא נקר
דרך דופן ליתן לה מוונות
ולא תקראי לי עוד בעלי"
כידו, זכר - זה כר ... ני
ובמונותיה. והוא מסמל ר
אליהו שכחב המו"ל בהע
המחבר מהראר"ב ז"ל שפי
אז בא העונש זיהידים ידי
כהן שליט"א בכיאר העני

858 עיין פסחים קיא, ב: "פארי בביתא קשי לעניותא". ועיי"ש ברשב"ם: "פארי - מורסן".
859 עיין נדרים מא, א. 860 קידושין מט, ב. 861 עיין לעיל הערה 843. וכל עוד לא הופרד
הסוכין מהקמת, הרי ישראל בעניות של תורה. 862 כ"ה בעין יעקב ובגמ' לפנינו ליחא. 863 דכל
זמן שלא הופרד הסוכין גם חבלו של יעקב אינו יכול למשוך ולהביא את בית המקדש.